

Федяєва Марія Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Херсонського державного університету

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ: ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ

У статті представлено концепцію підготовки майбутніх управлінців закладів освіти відповідно до нових вимог щодо реформування освітньої галузі в Україні, описано провідні підходи до реалізації економічної складової навчання майбутніх фахівців за магістерськими програмами з урахуванням історичного вітчизняного та європейського досвіду. Розкрито системно-організаційні, системно-функціональні та системно-процесуальні напрями, принципи, підходи і завдання організації реформування управління закладами освіти в Україні.

Ключові слова: управління, освітній менеджмент, економічна складова, децентралізація, фінансово-економічна підготовка, економічні чинники.

Федяева М.С.

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ПОДГОТОВКЕ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ: ЭКОНОМИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ

В статье представлена концепция подготовки будущих управленцев учебных заведений в соответствии с новыми требованиями по реформированию образования в Украине, описано ведущие подходы к реализации экономической составляющей обучения будущих специалистов за магистерскими программами с учетом исторического отечественного и европейского опыта. Раскрыто системно-организационные, системно-функциональные и системно-процессуальные направления, принципы, подходы и задачи организации реформирования управления учреждениями образования Украины.

Ключевые слова: управление, образовательный менеджмент, экономическая составляющая, децентрализация, финансово-экономическая подготовка, экономические факторы.

Fediaieva M.S.

MODERN REQUIREMENTS FOR THE TRAINING OF EDUCATION MANAGERS: THE ECONOMIC CONTEXT

The article presents the concept - future managers' of educational institutions training in accordance with the new requirements of the educational sector's reform in Ukraine, describes the leading approaches of the economic component implementation of future specialists training in master's programs, taking into account historical national and European experience. Are shown system-organizational, system-functional and system-procedural directions, are revealed principles, approaches and tasks in the organization of educational institutions' management reforming in Ukraine.

Key words: management, educational management, economic component, decentralization, financial and economic preparation, economic factors.

Сучасний процес підготовки нової генерації управлінців, здатних ефективно впливати на розвиток освіти, потребує зростання якості знань з різних галузей наук, збереження національних освітніх традицій, озброєнні основами професійної культури майбутнього керівника.

Питання підготовки управлінських кадрів для закладів освіти завжди були, є і будуть у полі зору вітчизняних науковців. Теоретичні засади управління навчальним закладом в умовах сьогодення обґрунтовано у працях таких українських вчених, як О.С. Бондар, А.В. Вознюк, С.А. Калашнікова та ін. [3,4,6]

Нові законодавчі акти в Україні щодо реформування освіти на всіх рівнях: Закон України "Про вищу освіту" (2014), Закон України "Про освіту" (2017), Концепція Нової Української школи вимагають суттєвого оновлення професійно-управлінської підготовки майбутніх фахівців для навчальних

закладів різного рівня і типу. [1,2]

Це оновлення стосується питань філософсько-методологічного, науково і методичного забезпечення, які базуються на демократизації, гуманізації, компетентнісному підході до підготовки спеціалістів.

Підготовка магістрів за спеціальністю освітній менеджмент обумовлена об'єктивними потребами суспільства в підготовці кваліфікованих фахівців.

На протязі багатьох років питання управління в закладах освіти були завжди актуальними і розглядалися в системі вищої педагогічної освіти при вивченні історії педагогіки, педагогіки, теорії і практики виховання, зокрема, в курсі "Педагогіки" вивчався розділ "Школознавство". Активно займалися цими питаннями інститути і факультети педагогічних університетів в яких на курсах підвищення кваліфікації навчалися вчителі, викладачі, директори шкіл, ректори вищих навчальних закладів та ін.

На початку ХХІ ст. у вищих навчальних закладах було відкрито магістратуру за спеціальністю «Управління навчальним закладом (за типом)», що відносилось до галузі «Освіта». Починаючи з 2016 року підготовка керівників закладів освіти здійснюється за галуззю 07 Управління та адміністрування та спеціальністю 073 Менеджмент (Управління навчальним закладом (за типом)).

Таке рішення було викликано тим, що підготовка управлінських кадрів для закладів освіти вимагало наповнення змісту навчальних програм не тільки дисциплінами психолого-педагогічного циклу, а низкою дисциплін з різних наукових галузей, зокрема з економіки. Адже сьогодні керівник навчального закладу – це фахівець, який ґрунтовно володіє технологією управління на основі використання сучасних основ менеджменту.

Аналіз навчальних програм підготовки майбутніх викладачів шкіл, коледжів, ліцеїв, вищих навчальних закладів засвідчив, що окремі теми з економіки дотичні до навчальних дисциплін підготовки магістрів за спеціальністю «Освітній менеджмент». Зокрема студенти засвоїли в процесі вивчення дисциплін «Психологія управління», «Педагогіка і психологія

вищої школи», «Загальні основи економіки» на відповідних курсах. Нова програма за цією спеціальністю передбачає поглиблене вивчення магістрами основ економіки, менеджменту, адміністрування, фінансування які ефективній підготовці до майбутньої професійної діяльності управлінців навчальних закладів різного типу і рівня.

Цьому сприяє вивчення в магістратурі таких курсів: «Менеджмент персоналу», «Управлінський облік», «Операційний менеджмент», «Інформаційні системи в менеджменті», «Господарське право».

Економічна складова підготовки майбутніх менеджерів освіти через магістерські програми забезпечує:

- розкриття змісту основних економічних категорій (економіка освіти, децентралізація, дерегуляція, кошторис, бюджет, економічні стимули), ознайомлення з різними науковими підходами до них;

- використання їх в конкретних управлінських структурах;

- формування установки на пошук взаємозв'язків соціально-економічних, педагогічних, психологічних наукових ідей з проблемами освіти, освітнього менеджменту, навчання, виховання дітей та молоді;

- формування умінь розв'язувати економічні задачі, ситуації;

- вивчення сучасних тенденцій підготовки управлінських кадрів освітньої галузі на різних рівнях в Україні і зарубіжжі тощо.

Ці завдання спрямовують викладачів економічних дисциплін за магістерською програмою на виокремлення наступних блоків підготовки майбутніх менеджерів освіти: теоретичний, практичний, блок навчально-наукової та науково-дослідницької роботи студентів.

Отже, в підготовці менеджерів освіти враховується теоретична, практична підготовка, що в свою чергу базується на нормативно-правових засадах управління відповідним закладом.

Слід зазначити, що у кожного керівника чітко визначено його функціональні обов'язки, які він виконує особисто або делегує своїм заступникам, хоча повністю за них відповідає.

Так, директор школи повинен мати знання в галузі економічних наук враховуючи такий напрям роботи, який прописаний в обов'язках:

- розпоряджається в установленому порядку шкільним майном і коштами;
- затверджує за погодженням з радою навчально-виховного закладу кошторис та забезпечує його виконання;
- укладає угоди різного характеру;
- бере участь у тендерах на придбання засобів і матеріалів для забезпечення організації навчально-виховного процесу;
- відкриває рахунки в установах банків і є розпорядником кредитів.

Також, керівник, поряд з такими методами управління як педагогічні та соціально психологічні, використовує економічні методи управління – методи матеріального стимулювання (преміювання, підвищення заробітної плати за результатами атестації та ін.). Має знати вимоги як центральних, так і місцевих органів влади та брати участь у вироблені та втілені в життя державної політики в різних напрямках функціонування закладів освіти. Що ж стосується безпосередньо нашого предметного поля дослідження, то він повинен мати знання щодо нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення, виконання планових бюджетних витрат, тощо.

Все це спрямовує на організацію підготовки управлінців нової генерації на необхідність реалізації такої системної роботи яка б давала можливість через використання різних форм організації навчально-виховного процесу засвоїти основи економічних знань, необхідних сучасному керівнику закладу освіти, особливо в умовах нових підходів до фінансово-економічного забезпечення функціонування навчальних закладів.

Сучасні завдання щодо впровадження нової державної освітньої політики, визначені законами України "Про вищу освіту" (2017 р.), "Про наукову і науково-технічну діяльність" (2015), "Про освіту" визначають нові підходи до підготовки та підвищення кваліфікації менеджерів навчальних закладів, розробці нової концепції їх педагогічної та професійної підготовки,

визначенні нових професійних стандартів керівника (директора, ректора) вищого навчального закладу, коледжу, ліцею, школи та ін., підвищення рівня підготовки та рівня кваліфікації менеджерів освіти як у вищих навчальних закладах, так і в інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Новий Закон "Про освіту" передбачає зміну системи управління, яка через децентралізацію, творення нової структури органів місцевого самоврядування – територіальні громади, отримала нові освітні й управлінські повноваження, реальну автономію навчальних закладів. Все це вимагає відповідної підготовки кадрів, зокрема розробки нових навчальних програм, планів, науково обґрунтованої структурно-функціональної моделі підготовки менеджерів освіти з урахуванням історичного вітчизняного і міжнародного досвіду. Така підготовка має базуватися на основах багатьох наук, навчальних дисциплін, які сприятимуть підготовці сучасного, мобільного, компетентного менеджера закладу освіти.

Як ми зазначали раніше, чільне місце в такій підготовці посідають навчальні дисципліни, курси економічного спрямування, які і сприяють модернізації управління системою освіти. Виходячи з того, що успішність такої роботи залежить від багатьох чинників, ми виокремлюємо в цьому процесі таке питання, втілення в практику роботи освітніх закладів нові демократичні моделі управління освітою, закладами освіти, які успішно функціонують в різних країнах світу Польщі, Фінляндії, Нідерландів та ін. і сприяють ефективному, успішному, інноваційному розвитку освіти. Ці моделі є відкритими для громадськості, батьків, мають серйозне економічне підґрунтя, враховують інтереси дитини. Керівники шкіл проводять постійний моніторинг реального стану організації навчально-пізнавального процесу, втілюють нові, сучасні технології освітнього менеджменту, тощо.

Вивчення досвіду європейських країн засвідчив, що існують певні чинники, які різнять процес управління освітою в цих країнах і в Україні зокрема, політичні, економічні та соціальні, і ще не стали предметом наукового дослідження нашими вченими. Так, зокрема, у вітчизняних

дослідженнях проблема децентралізації освіти та автономії шкіл не отримала належного висвітлення, оскільки на сьогодні вітчизняна освіта має централізоване управління і такий стан управління освітою не ставив на порядок денний економічних складових, зокрема розгляд питання спрощених методів фінансування освіти та розподілу фінансових ресурсів у навчальному закладі та ін., що спрямовує наш науковий пошук на розгляд сучасних економічних чинників на управління освітою та урахування їх в процесі підготовки менеджерів освітньої галузі.

Одним із шляхів реалізації завдань ефективного управління освітніми закладами та підготовки сучасного менеджера освіти є звернення до історичного досвіду підготовки управлінських кадрів для галузі освіти, особливо в умовах функціонування в Україні профільних, опорних шкіл, що вимагає відповідної підготовки як вчителів, так і керівників цих навчальних закладів. Зокрема, до вивчення досвіду авторських шкіл директорами яких були відомі вчені, педагоги, організатори освіти на різних етапах її розвитку. Вивчення праць В. Сухомлинського, О. Захаренка, І. Ткаченка, В. Шаталова та ін. засвідчило, що ці директори шкіл велику увагу приділяли економічним питанням, були дійсно менеджерами своєї справи. Їх досвід, практика, теоретичні праці дають відповіді на запитання сьогодення [7, с. 316-433].

На часі розробка нормативно-правового забезпечення функціонування навчального закладу, визначення інноваційних шляхів реалізації технології оцінювання їх діяльності, педагогічного оцінювання якості знань учнів як на рівні школи, так і на рівні освітнього округу. Все це вимагає посилення уваги до дисциплін які висвітлюють проблеми фінансово-економічного забезпечення освіти на державному, регіональному і місцевому рівнях та відповідного управлінського механізму його виконання. В цілому, ми акцентуємо увагу на тому, що питання підготовки та перепідготовки менеджерів освіти має вирішуватися на законодавчому, змістовому, організаційно-адміністративному та практичному рівнях.

На нашу думку, до сучасних наукових досліджень з проблем

обґрунтування нового змісту підготовки керівних кадрів для закладів освіти необхідно віднести питання з визначення шляхів модернізації системи управління навчальним закладом; з розробки системно-організаційних, системно-функціональних та системно-процесуальних напрямів, принципів, підходів і завдань організації реформування закладів освіти в Україні; побудови та практичної перевірки інноваційної технології підготовки та перепідготовки менеджерів в системі професійної освіти відповідно до нової законодавчої бази України [1,2].

В цій технології ми виокремлюємо таку складову, як фінансово-економічне забезпечення освіти та відповідні механізми управління цими процесами на різних рівнях: законодавчому, змістовому, організаційно-адміністративному, практичному. Її розроблення має базуватися на основі вивчення досвіду функціонування управлінських освітніх структур в умовах децентралізації в країнах Європи, зокрема в Польщі.

Провівши такий аналіз ми визначили, що реформування управлінської галузі передбачає роботу за такими напрямками:

- законодавчому (приведення законодавчої бази освітньої галузі України з урахуванням європейського та світового досвіду оптимізації управлінських структур, спрямованої на децентралізацію; перерозподіл повноважень і функцій між всіма органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та закладами освіти);

- змістовому (підготовка менеджерів освіти до лідерства в процесі модернізації їх професійного навчання за сучасними технологіями; їхня фінансово-економічна підготовка (грамотність, відповідальність не лише перед органами влади, а й перед громадськістю на основі результатів навчально-виховних досягнень учнів та студентів і підсумків оцінювання якості їх знань; надання керівникові навчального закладу більшої свободи та автономії);

- організаційно-адміністративному (підвищення ефективності роботи через модернізацію органів громадського управління навчальним закладом;

активну участь батьків та громади в управлінні навчальним закладом, зокрема в школі – їх участь в роботі ради школи та батьківських комітетах з наданням їм права до прийняття самостійних управлінських рішень у всіх сферах шкільного життя, в тому числі й фінансово-економічній);

- практичному (проведення системної роботи з децентралізації реформування управлінських структур; узгодження роботи всіх органів управління освітою; на державному рівні – розробити та затвердити нормативно-правову базу децентралізації освіти в Україні; на рівні громади – визначити провідні шляхи, форми, методи реалізації завдань реформування освіти з урахуванням особливостей дії економічних, політичних, соціальних і регіональних механізмів, а також створити необхідні умови для формування громадських лідерів; на рівні навчального закладу – спланувати науково-методичну та організаційно-педагогічну роботу відповідно до сучасних вимог до управління освітньою галуззю в цілому та навчальними закладами визначених новим законодавством України (законами, постановами, наказами); зміст і форми роботи управлінських структур підпорядкувати принципам демократичності, відкритості, об'єктивності; системності, науковості, дитиноцентризму та студентоцентризму тощо.

Ми в своєму дослідженні виходимо із того, що підготовка менеджерів освіти має відбуватися з урахуванням європейських тенденцій і реалій модернізації системи управління навчальними закладами на макро-, мезо- та мікрорівнях відповідно до економічних, політичних, соціальних та регіональних чинників. Все це необхідно донести до магістрів – майбутніх менеджерів освіти, і розкрити шляхи, можливості та важливість реалізації такого підходу в новому управлінському механізмі освітньої галузі. При цьому важливо пам'ятати про важливу роль, значення і сутність економічних чинників (с прощений метод фінансування школи, розподіл фінансових ресурсів в умовах децентралізації, змішане фінансування шкіл, фінансова автономія школи, вплив ринкових механізмів та економічних процесів на управління в освіті, вплив інформаційно-комунікаційних технологій,

ринкових механізмів та "економіки" знань, тощо). Зрозуміло, що ці чинники (економічні) будуть сприяти розв'язанню нагальних питань у єдності з політичними і соціальними, що може бути окремим напрямом подальшого наукового дослідження.

Отже, вирішення цих та інших завдань сприятиме підготовці та перепідготовці менеджерів освіти, в умовах сьогодення та дасть можливість модернізувати систему управління навчальними закладами України з урахуванням історичного вітчизняного досвіду, сучасних теоретичних і практичних напрацювань вчених, керівників, управлінців освітньої галузі, європейського та світового досвіду.

Ми розуміємо, що не всі питання економічної складової у підготовці менеджерів освіти розкрито у публікації. За його рамками залишилися питання нормативно-правових основ вирішення економічного забезпечення навчальних закладів в умовах сьогодення. Вважаємо, що це питання вимагає окремого дослідження.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту», 2014р.
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про освіту», 2017р.
http://ukrainepravo.com/law-making/bill_passed_by_legislature/zakon-ukraini-pro-osvitu/
3. Бондар О.С. Менеджмент педагогічного персоналу загальноосвітнього навчального закладу / О.С. Бондар/ Т.: Астон, 2011. – 320с.
4. Вознюк А В. Особливості традиційного та інноваційного підходів до управління педагогічними працівниками в освітніх організаціях // Актуальні проблеми психології. – 2002. – Т.1 Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія. – Вип. 35. – С. 44-49.
5. Економічний енциклопедичний словник / за ред. С.В. Мочерного. –

Львів: Світ, 2006. – Т.2. – 568с.

6. Калашнікова С.А. У пошуках нової моделі управління вищою освітою в Україні: європейські орієнтири та вітчизняні виклики / С.А. Калашнікова / теоретичний та наук.-метод. часопис «Вища освіта України», К.: 2015р. – № 3. с. 77-91.

7. Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (кінець XIX – XX століття): навч.метод.посіб. / за ред. О.В. Сухомлинської, В.С. Курила ті ін. Луганськ, 2010 – 444с.

Fediaieva M.S.

***MODERN REQUIREMENTS FOR THE TRAINING OF EDUCATION
MANAGERS: THE ECONOMIC CONTEXT***

The article presents the concept - future managers' of educational institutions training in accordance with the new requirements of the educational sector's reform in Ukraine, describes the leading approaches of the economic component implementation of future specialists training in master's programs, taking into account historical national and European experience. Are shown system-organizational, system-functional and system-procedural directions, are revealed principles, approaches and tasks in the organization of educational institutions' management reforming in Ukraine.

It is determined that the new program in the field of "Educational Management" provides in-depth studying by students of master's degree the basics of economics, management, administration, financing, and gives effective preparation for the future professional activity of educational institutions' managers of different types and levels.

It is proved that the economic component in the training of future educational managers through the master's programs provides: the disclosure of the main economic categories content (economics of education, decentralization,

deregulation, budget, estimate, economic incentives), familiarization with different scientific approaches to them; their usage in specific administrative structures; formation of an installation for the search of the interconnections of socio-economic, pedagogical, psychological scientific ideas with problems of education, educational management, upbringing of children and youth; formation of abilities to solve economic problems, situations; studying modern trends in the training of management personnel of the educational industry at different levels in Ukraine and abroad, etc.

The research confirmed that the inclusion of the economic component in the educational process of higher educational institutions in the master's programs will facilitate the training and retraining of education managers in the current conditions and will enable to modernize the system of educational institutions' management in Ukraine, taking into account historical national experience, modern theoretical and practical achievements of scientists, managers of the educational sector, European and world experience.

Key words: management, educational management, economic component, decentralization, financial and economic preparation, economic factors.